

Asia: VN/24520/2023

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

2. Pidätkö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

Tavoitteissa tulisi vahvemmin näkyä vammaisen ja/tai pitkäaikaissairaana henkilön itsenäisen elämän turvaaminen YK:n vammaissopimuksen kuvaaman periaatteen mukaisesti, ensisijaisena lain soveltamista ohjaavana periaatteena.

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

Lain soveltamisalaa täsmentämällä pitäisi päästä tilanteeseen, jossa tulkinnat olisivat riittävän samanlaisia eri puolilla maata. Samoin tulisi varmistaa, etteivät tietyt ryhmät jäisi väliinputoajan asemaan. Vammaispalvelulain piiriin pääseminen pitäisi olla lähtökohta eikä liian monen kriteerin ja arvioinnin takana. On olemassa selkeä vaara siitä, että taloudelliset seikat ohjaavat hyvinvointialueita siirtämään vammaisia henkilöitä sosiaalihuoltolain perusteella järjestettäviin palveluihin, vaikka ne heikentäisivät tämän väestöryhmän yhdenvertaisuutta, itsenäistä elämää, osallisuutta ja osallistumista merkittävästi.

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Esityksen pohjalta lakia muutettaessa ja tulkittaessa saattaa syntyä tilanteita, joissa henkilö kylläkin selkeästi täyttää lain soveltamisalan ehdot ja pääsee vammaispalvelulain piiriin, mutta ei käytännössä saa lain nojalla mitään palveluja, koska palvelut järjestetään ensisijaisen lainsäädännön nojalla.

Asiakkaan etu ja yleinen periaate vammaisen henkilön tarvitsemista itsenäisen elämän ja valinnat mahdollistavista tukiratkaisuista haastetaan vahvasti esityksen mukaista lakia sovellettaessa. Viranomaisen joutuu pohtimaan, onko tarvittava palvelu järjestettävissä sosiaalihuoltolain perusteella. Ehkä on, mutta onko se sopiva ja asiakkaan edun mukainen? Viimesijaisuudestaan huolimatta lakia olisi vahvemmin kirjoitettava vammaisen/pitkäaikaissairaana etu, mm. yhdenvertaisuuden edistämisen velvollisuus huomioiden esimerkiksi kirjoittamalla lakiin itsenäisen elämän periaate.

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

”Elämänvaiheessa tavanomainen tarve” on vaikea ja monimuotoisille tulkinnoille altis käsite. Lisäksi vammaispalvelulain mukaisia tukipäätöksiä tehtäessä on arvioitava, että kyseinen palvelu on välttämätön. Riskinä on normien muodostuminen ja tässä tilanteessa vammaisen henkilön elämänvalintoja peilataan viranomaisen normitukseen sen sijaan, että lähtökohtana olisi jokaisen oikeus elää omannäköistä elämää. omiin valintoihin perustuen) mukaisesti muodostuu todennäköisesti hyvin haastavaksi käsitteeksi lain soveltajalle.

Periaate on sinänsä kannatettava, mutta vaatisi tarkennusta vähintäänkin lain taustatöihin ja niiden pohjalta rakentuvia hyviä soveltamisohjeita. Käytännössä näiden sanamuotojen käyttö ilman riittävää tulkintaohjeistusta voi johtaa siihen, että käsitteiden määrittelyä joudutaan hakemaan oikeuskäytännön kautta yksilöä kuormittavina pitkinä prosesseina, eriarvoisuutta lisäten.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Vammaiset ja pitkäaikaissairaant henkilöt tarvitsevat apua usein pitkäaikaisesti, elämän mittaisestikin. Kyseessä on tyypillisesti pienituloisen ihmisryhmä. Tarkennus on tehtävä siten, ettei missään

vaiheessa jouduta tilanteeseen, jossa vammainen henkilö joutuisi maksamaan itselleen välttämättömistä, yhdenvertaisuuden edellytyksinä olevista palveluista.

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Periaate on kannatettava. Kuitenkin säädöstä on täsmennettävä siten, ettei tässä kohdin jouduta yhä monimutkaistuvaan hakuprosessiin. Olisi toimittava siten, ettei maksuvapautuksen saaminen ole kiinni henkilön osaamisesta ja voimavaroista, vaan päätös tulisi automaattisesti varsinaisen tukipäätöksen yhteydessä.

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

Lain soveltamisalaa täsmennettäessä on varmistettava, että vammaispalvelulain piiriin saadaan yhdenvertaisesti myös heidät, jotka ovat jääneet nykytilanteessa väliinpuotoajiksi. Tällaisia ovat mm. neurokirjon (autismi, adhd, kehityksellinen kielihäiriö) henkilöt.

Vammaispalvelujen hakemisen ja myöntämisen prosessi ei myöskään saa hankaloitua nykyisestä, vaan päinvastoin tulla vammaisen/pitkäaikaissairaana henkilön näkökulmasta helpommaksi. Ensisijaisuussäännöksiä laadittaessa on korostettava viranomaisen velvollisuutta huolehtia kokonaisvaltaisesti asiakkaan edusta. Erityisesti sellaisessa vammaispalvelujen hakutilanteessa, joka voi äkillisesti alkaneen pitkäaikaissairauden kohdalla olla uusi ja hyvin haastava.

Tulisalo Timo
Aivoliitto ry